

Ілійчук Л.В. Нормативно-правове регулювання діяльності закладів освіти у напрямі формування етнічної ідентичності і толерантності у дітей та молоді. Наукові дослідження – теорія та експеримент’ 2012: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції. Полтава: Вид-во «ІнтерГрафіка», 2012. Т. 8. С. 32-35.

Педагогіка / 3. Напрями реформування системи освіти

К.пед.н., доц. Ілійчук Л.В.

Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У НАПРЯМІ ФОРМУВАННЯ ЕТНІЧНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ І ТОЛЕРАНТНОСТІ У ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ**

Сьогодні становлення української державності, економічна, культурна та комунікативна інтеграція України у європейське і світове співтовариство потребують вирішення етнополітичних та освітніх завдань відповідно до стандартів демократичних держав. Існування суспільства в нових історичних умовах передбачає створення умов для вільного розвитку національних меншин, надання можливостей для реалізації їхніх прав, забезпечення освітніх потреб, збереження етнічної й культурної самобутності.

В Україні питання національних меншин актуалізувалося із здобуттям незалежності. Першим спеціальним документом, в якому визначились основні засади її етнополітики, стала Декларація прав національностей України [1]. Вона проголосила рівноправність всіх етнічних складових українського суспільства, зокрема рівні політичні, економічні, соціальні та культурні права; заборону дискримінації за національною ознакою; зобов’язання держави щодо створення належних умов для розвитку всіх національних мов і культур; вільне користування рідними мовами в усіх сферах суспільного життя.

На реалізацію Декларації прав національностей України було ухвалено Закон України “Про національні меншини в Україні” [3], в якому

проголошується, що держава гарантує всім національним меншинам права на національно-культурну автономію: користування і навчання рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних навчальних закладах або через національні культурні товариства, розвиток національних культурних традицій, відзначення національних свят, сповідування своєї релігії, задоволення потреб у літературі, мистецтві, засобах масової інформації, створення національних культурних і навчальних закладів.

Сьогодні важливим напрямом реформування системи освіти України є підготовка особистості, здатної сприймати і розуміти не лише власні, а й культурні цінності інших народів, спроможної до міжетнічної і міжкультурної комунікації. У цьому контексті серед основних цілей і пріоритетів освітньої галузі важливе місце посідає виховання людини демократичного світогляду й культури, що характеризується високим поцінуванням національних здобутків, з повагою ставиться до традицій інших народів та їхніх культур, активно долучається до реалізації ідей культури миру, прагне до толерантної взаємодії зі світовим співтовариством.

Прийняті у перші ж роки державної незалежності закони і програмні освітянські документи створили правове поле, в якому освіта зорієнтована на етнічне розмаїття українського суспільства. У свою чергу держава забезпечує дотримання принципів полікультурності та поліетнічності в освіті, що ґрунтується на загальній етнополітичній концепції Української держави.

Серед основних шляхів реформування освіти у Державній національній програмі “Освіта” (Україна ХХІ століття) [2] виокремлено подолання девальвації загальнолюдських гуманістичних цінностей та національного нігілізму, відірваності освіти від національних джерел. Головною метою національного виховання визначено набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної,

правової, трудової, екологічної культури. Звідси важливим завданням національного виховання є формування високої мовної культури, оволодіння українською мовою, прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх народів, що населяють Україну.

Чіткою орієнтацією у напрямі формування у підростаючого покоління культури міжетнічної взаємодії відзначається Національна доктрина розвитку освіти України [5], де проголошено, що держава повинна забезпечувати виховання особистості, яка усвідомлює свою належність до Українського народу, сучасної європейської цивілізації; збереження та збагачення українських культурно-історичних традицій, виховання шанобливого ставлення до національних святинь, української мови, а також до історії та культури всіх корінних народів і національних меншин, які проживають на території України; формування культури міжетнічних і міжособистісних відносин; виховання людини з демократичним світоглядом, яка дотримується громадянських прав і свобод, з повагою ставиться до традицій, культури, віросповідання та мови спілкування народів світу. У документі акцентовано, що освіта сприяє національній самоідентифікації, розвитку культури українського народу, оволодінню цінностями світової культури, загальнолюдськими надбаннями, формуванню високої культури міжнаціональних взаємовідносин, потреби та уміння жити в громадянському суспільстві.

На необхідності формування інтеркультурного менталітету, загальнолюдських цінностей, толерантного ставлення до інших культур і традицій наголошується у Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності [4]. У даному документі серед принципів виховання громадянина визначено: принцип культуровідповідності, що передбачає органічну єдність громадянського виховання з історією та культурою народу, його мовою, народними традиціями та звичаями, що забезпечують духовну єдність, наступність та спадкоємність поколінь та принцип інтеркультурності, що передбачає інтегрованість української національної культури в контексті загальнодержавних, європейських і світових

цінностей у загальнолюдську культуру. Реалізація цього принципу означає, що в процесі громадянського виховання мають забезпечуватися передумови для формування національно свідомої особистості і водночас відкритої до сприйняття інших культур, ідей та цінностей. Така особистість здатна зберегти свою національну ідентичність, оскільки вона глибоко усвідомлює національну культуру як невід'ємну складову світової культури.

У Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні [6] наголошується на тому, що полікультурність є основним принципом національної системи освіти і виховання дітей та молоді. Він передбачає інтегрованість української культури у європейський та світовий простір, створення для цього необхідних передумов: формування у дітей та учнівської молоді відкритості, толерантного ставлення до відмінних від національних ідей, цінностей, до культури, мистецтва, вірування інших народів; здатності диференціювати спільне й відмінне в різних культурах, сприймати українську культуру як невід'ємну складову культури загальнолюдської.

Отже, в розглянутих нормативно-правових документах визнається реальна полікультурність та поліетнічність українського суспільства й ставляться завдання зберігати культури меншин та плекати толерантні міжетнічні стосунки, забезпечити всебічний розвиток особистості на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства і держави.

Література:

1. Декларація прав національностей України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – ст. 799.
2. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). – К.: Райдуга, 1994. – 61с.
3. Закон України “Про національні меншини в Україні” // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – ст. 529.
4. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку

української державності // Шлях освіти. – 2000. – № 3. – С.7-13.

5. Національна доктрина розвитку освіти України // Освіта України. – 2002. – 23 квітня. – С.4-6.

6. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні // Світ виховання. – 2005. – № 4(5). – С.6-30.